

DOĞU AKDENİZ’DE YAŞANAN SURİYELİ MÜLTECİLER MESELESİNE TÜRKİYE ÖZELİNDE GENEL BİR BAKIŞ

Öğr. Gör. Bahriye Eseler
Üsküdar Üniversitesi,
bahriye.eseler@uskudar.edu.tr

Öz

Türkiye stratejik konumu itibarıyla göç yolları üzerinde bulunmaktadır. Bu nedenle tarih boyunca birçok göçe tanıklık eden Türkiye, 1980’li yıllara kadar genel olarak göç veren ülke olarak değerlendirilirken 1980’den sonra göç alan ve göç veren ülke konumuna geçmiştir. Bu durumda ilk olarak 1989’da Bulgaristan’dan Todor Jivkov’un asimile politikalarındaki baskısından dolayı anavatana göç eden soydaşlarımız, sonrasında Amerika Birleşik Devletleri’nin Afganistan’ı işgali sırasında Türkiye’ye göç eden Afgan mülteciler ve ardından Arap Baharı sonrasında yaşanan Suriye iç savaşı sonrasında gelen Suriye’li mülteciler etkili olmuştur. Bilhassa Suriye’li mültecilerin yoğun göç akını nedeniyle Türkiye, tarihinde görmediği derecede büyük bir dış göçe tanık olmuş ve deyim yerindeyse göç karşısında (göç deneyimleri olan bir ülke olmasına rağmen) “hazırlıksız yakalanmıştır”. Bu bağlamda çalışmada Türkiye’nin Suriyeli mülteciler karşısında tutum ve yaklaşımları değerlendirilmiştir. Yapılan çalışma Türkiye’nin mülteci deneyiminin bir nevi SWOT analizi niteliğindedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Mülteci, Doğu Akdeniz

Giriş: Göç Kavramına Genel Bir Bakış

İnsanlar çeşitli nedenlerle doğdukları/ yaşadıkları yerleri geçici ya da kalıcı olarak değiştirmeye ihtiyacı duymuştur. Bu nedenle de göç, tarih boyunca tüm insanları etkileyen bir kavramdır. Akkayan (1979: 25) göçü, “kişilerin gelecekteki hayatlarının tamamını veya bir parçasını geçirmek üzere, tamamen veya geçici bir süre ile bir iskân biriminden diğerine, yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafi yer değiştirme” şeklinde tanımlamaktadır. Bu anlamda göç yaşanan yeri geçici ya da kalıcı olarak değiştirme anlamına gelmektedir.

Göç eden kişi hem ayrıldığı hem de vardığı yeri nicel ve nitel olarak değiştirmektedir. Bununla beraber göç eden kişi kendini de değiştirmektedir. Var olan tüm geçmiş kayıtları, yerleşim yerlerini, adetleri, gelenek-görenekleri değiştirmektedir (Dural & Eseler, 2016: 76). Mekânlar, bireylerin toplumsal ve siyasal yaşantılarını kökünden

etkilemektedir (Ekici & Tuncel, 2015: 10). Bu sebeple göçerlik “kesintili bir var olma durumudur” (Chambers, 2014: 13). Tam da bahsi geçen açıdan göçü değerlendiren Kemal Karpat (2015: 71) ise göçü “*asıl yerinden, ulaşılmak istenen yere harekettir. Göç sadece bir yerden başka bir yere gitme değildir ve kendi içerisinde kültürel, toplumsal ve sosyo-ekonomik anlamlar taşır*” şeklinde tanımlamaktadır. Türk Dil Kurumuna göre göç, “*siyasal, toplumsal, ekonomik vb. nedenlerle kişi veya toplulukların buldukları, yerleşim yerini bırakarak başka bir yerleşim yerine gitme eylemi*” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2015). Temel anlamıyla göç, sosyokültürel ve sosyoekonomik yapıyla yakından ilişkilidir. Bu bağlamda göçün kent nüfusunun gelişmesinin yanında azalmasına da neden olacak gizil gücü elinde bulundurduğu görülmektedir (Es & Ateş, 2010: 207).

Göç, kimi zaman savaş, doğal afet, can ya da mal güvenliği, sağlık sorunları gibi zorunlu sebeplerle kimi zamansa bireyin tatmin edemediği/ cevap bulamadığı ihtiyaçları için bir tercih sebebi olarak gerçekleşebilir. Fakat göç sebebi ne olursa olsun gücünü bireyden almaktadır. Bu anlamda bireyleri göç, göç de bireyleri etkilemektedir (Günay vd., 2017: 38).

1. Göç Olgusunun Farklı Türleri

Göç olgusu yoğunluğuna, nedenlerine, mesafesine ve süresine göre farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Göçü ve göç eden kişileri tanımlamada, gidilen ülkeye göre iç göç ya da dış göç olarak ayrılmaktadır. İç göç; aynı ülke de farklı yerlere yapılan göç olarak tanımlanmakta, dış göç ise; farklı ülkeler arasında yapılan göçü temsil etmektedir. Dış göç – iç göçe kıyasla daha büyük tramvalara neden olmaktadır. Zamana göre kısa süreli göç; genellikle kısa vadeli dönemleri kapsayan göçlerdir, uzun süreli göç ise uzun süren ya da bir daha dönmek üzere gerçekleştirilen göçlerdir. Uzun süreli göçler daha büyük tedirginliğe neden olmaktadır. Sebebine göre olan göçler; zorunlu göç ya da serbest göç olarak görülmektedir. Zorunlu göç; genellikle savaş sonrası yaşanan ve göç etmeye mecbur kalınan hallerdir. Serbest göçmenler ise bir zorunluluk bulunmadan göç edilmesini temsil etmektedir. Büyüklüğüne göre bireysel, aileyle yapılan göçler olabileceği gibi toplu göçler de yaşanabilmektedir. Ayrıca göç olgusu hukukiliğine göre yasal ve yasadışı göç olarak da sınıflandırılabilir (Çağlayan, 2006: 17).

İnsanlık tarihi boyunca göç olgusu varlığını sürdürmüştür. İnsan var olduğu sürece de çeşitli nedenlerle göç, olmaya devam edecektir. Nitekim 2000’li yıllara gelindiğinde göç etkisinin halen tüm hızıyla devam ettiğine tanık olunmaktadır. Özellikle Arap Baharı’nın da etkisiyle göç Türkiye’nin de önemli gündemi arasında yer almaya başlamıştır (Ekici

&Tuncel, 2015: 10). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) Nisan 2014'e ilişkin verilerine bakıldığında Suriye iç savaşı nedeniyle ülkesini terk edip, başta Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Mısır'a göç etmek zorunda kalan yaklaşık 3 milyon kişi olduğu ortaya konulmuştur (Akköz & Çevik, 2016: 81).

2. Suriye'den Türkiye'ye Göçlere Genel Bir Bakış

Suriye göçüne tüm bu değerlendirmeler açısından bakıldığında ilk olarak uluslararası niteliğiyle dış göç, zaman açısından bakıldığında uzun süreli göçler olarak değerlendirilebilir. Sebebine göre, bir iç savaşın neden olduğu göç olmasından kaynaklı olarak zorunlu göç, büyüklüğüne göre ise toplu göç olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye stratejik konumu itibarıyla Avrupa-Ortadoğu arasında var olan göç yolları üzerinde bulunmaktadır. Dolayısıyla var olduğundan beri göçlere yönelik imtihanı devam etmektedir. 1980 yılına kadar Türkiye bilhassa başta Almanya ve diğer bazı Avrupa ülkelerine verdiği göç nedeniyle göç veren ülke konumundaydı. Ancak özellikle 1989 yılında Todor Jivkov'un baskı ve yıldırma politikalarından dolayı anavatana göç eden Bulgaristan'da yaşayan Türkler ve daha sonraki süreçlerde Ortadoğu'da yaşanan hareketlenmeler neticesinde hem göç veren hem de göç alan ülke konumuna geçmiştir (Kap, 2014: 33). Soğuk Savaş'ın sonlarında Sovyetler'in etkisiyle meydana gelen Afganistan'da yaşanan hareketlenmeler ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Afganistan işgali ile, dünya Afganistan'dan gelen mültecilerle tanışmıştır. Elbette bu süreçte elini taşın altına koyan en önemli ülkelerden birisi Türkiye idi. Afganistan'da yaşanan kriz ile dünya o güne kadar hiç görmediği büyüklükte mülteci krizi ile karşılaşmıştır. Bu durum Türkiye için de geçerli olmakla birlikte, Arap Baharı'na kadar yaşanmış olan en önemli mülteci meselesini teşkil etmektedir (Tunç, 2015: 30). Bu süreçten sonra 2010 yılında başlayan Arap Baharı ve hemen arkasından 2011 yılında patlak veren Suriye iç savaşı ile Türkiye tarihinde görmediği kadar büyük-yoğun-kitlesele- ani mülteci akınıyla karşı karşıya kalmıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi Türkiye mevcut şartlar altında bulunduğu konum itibarıyla göçe/mülticeye "alışkın" bir coğrafya olmasına rağmen, Suriye iç savaşı sonrasında yaşanan göçe deyim yerindeyse hazırlıksız yakalanmıştır. BMMYK'nın verilerine göre 15 Haziran 2015 tarihi itibarıyla Türkiye, Lübnan Ürdün, Irak ve Mısır'dan oluşan 5 komşu ülke, mültecilerin en yoğun olarak tercih ettikleri/tercih etmek zorunda kaldıkları ülkeler olarak sıralanmaktadır (Tunç, 2015: 30).

Arap Baharı sonucunda yaşanan ani göç sonucunda yaklaşık 3 milyon kişi Türkiye sınırlarına göç etmiştir. Bu durum gerek

Türk vatandaşları gerekse Suriye'den göç edenler açısından sayısız sorunu beraberinde getirmiştir (Artan & Arıcı, 2017: 3). Bununla beraber başlangıçta Suriye'den göç edenlerin misafir olduklarına dair inanç yerini zamanla, kalış süresi uzadıkça, “ev sahipliğine” evrildikçe her iki tarafın da çeşitli uyum süreçlerine dahil olması zorunluluğuna bırakmıştır:

“Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep, Adana, Kilis, Osmaniye, Malatya illerinde sığınmacılar için Geçici Barınma Merkezi bulunmaktadır. 16 Milyon nüfusa sahip İstanbul'da kayıt altına alınan Suriyeli sığınmacı sayısının 555 bin 951 olduğu görülmektedir. Ancak bu resmi kayıtların dışında da Suriye'li mültecilerin büyük kentlerde yaşadıkları bilinmekte / sık sık dile getirilmektedir. Artan Suriye'li mülteci sayısı ile uyum sorunu daha da belirgin hale gelmektedir. Özellikle kamp dışında yaşayan mültecilerin olumsuz yaşam koşulları hem Suriye'li mültecileri hem de Türk vatandaşları son derece olumsuz etkilemektedir” (Eseler & Karanuh, 2019: 1024).

Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütüne (UNHCR) göre dünyada 79.5 milyon zorla yerinden edilen kişi bulunmaktadır. Bununla beraber 26 milyon mülteci ve 4.2 milyon sığınmacı bulunmaktadır. Bahsi geçen raporda savaştan etkilenerek mülteci konumunda olan kişiler yüzde 55 oranındayken, 0-18 yaş arası mülteci çocukların oranı yüzde 46'dır (Şahin & Koç, 2020). Bu oranlar şüphesiz çocukların geleceği için endişe vericidir. İlk eğitimlerini Türkiye'de alan çocukların gerek dil problemleri gerekse eğitimin ilk aşaması olan okuma-yazma eğitimleri konusunda hassas davranılması zorunludur.

2011 yılının Nisan ayında ilk olarak Yayladağ Çadır bölgesine göç eden Suriye'li mülteciler buralarda çadır kentlerde yaşamaya başlamıştır. Göçlerin yoğun şekilde devam etmesiyle beraber Yayladağ yeterli olmamış ve Haziran ayında Altınözü ve Boynuyoğun çadır kentlerine yerleştirilmeye başlanmıştır. Ayrıca gerek hükümet aracılığıyla gerekse başta T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) ve Türk Kızılay'ı olmak üzere sivil toplum kuruluşlarınca Türkiye sınırları dışında kalan ve “sıfır noktası” olarak adlandırılan bölgede insani yardım çabaları sürdürülmeye çalışılmıştır. Türkiye Suriye'den yapılan yoğun göç karşısında yasal düzenlemeyi kaçınılmaz olarak görmüştür. Bu çerçevede İçişleri Bakanlığı tarafından yönerge yayımlanmıştır. 30 Mart 2012 tarihinde yayımlanan “Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge” kitlesel göçün hem göç edenler hem de vatandaşlar açısından yönetimini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca süreci sorunsuz/en az

sorunla yürütmek adına bir takım yönetsel ve idari önlemler alınmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede “T.C. Başbakanlık Suriyeli Sığınmacılar Genel Koordinatörlüğü” oluşturulmuş ve 20 Eylül 2012 tarihli Başbakanlık Genelgesi ile “Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacılar konusunda kamu kurumları arasındaki her türlü konunun koordinasyonu ile ilgilenmek üzere” Gaziantep’te görev yapan bir Koordinatör Vali atanmıştır (Tunca & Karadağ, 2018: 51). Yapılan en önemli değişikliklerden birisi de hem Türk Hükümeti’nin ihtiyaç duyması hem de Avrupa Birliği (AB)’nin talepleri doğrultusunda İçişleri Bakanlığı’nın hazırladığı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” 04.04.2013 tarihinde kabul edilmiştir. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 13 (YUKK) 10.04.2013 tarihinde onaylanmış ve 11.04.2013 tarih ve 28615 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bu yasa ile ilgili en önemli gelişme ise İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulması olmuştur (GİGM, 2021).

Türkiye’de yoğun Suriyeli göçü aslında her iki kesim açısından da zorlayıcı birtakım gelişmelere neden olmuştur. Uzun süren misafirlikten dolayı tepki gösteren Türk vatandaşlarının yanında hukuki haklarından tam olarak yararlanamayan Suriye’li mültecilerin de mağduriyeti söz konusudur. Tüm bunlara önlem ve yasal dayanak kazandırılarak mülteciler geçici koruma kapsamına dahil edilmiştir. Aynı zamanda geçici koruma rejimine getirilen yasal düzenlemeler ile, yasal statüleri, hakları, sosyal yardımları, alacakları gibi birçok konuda mevcut konumları netleşmiştir (Kap, 2014: 32). Geçici koruma kapsamına alınan Suriyeli Mültecilerle ilgili metin şu şekildedir:

“Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir” (goc.gov.tr, 2021).

Suriye krizi ile meselenin sosyal, ekonomik, siyasi ve insani birçok boyutu farklı açılardan gerek Suriye gerekse Türk vatandaşlarını etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir. Türkiye’nin bu toplumsal olaylarla baş edebilmesi için hem mali hem de siyasi açıdan “söz verildiği gibi” başta Avrupa Birliği ülkeleri olmak üzere Amerika Birleşik Devletleri ve diğer

uluslardan da destek alması gerektiği unutulmamalıdır (Güleç, 2015: 97).

3. Göç ve Suriyeli Çocuklar

Göçün en önemli etkilerinden birisi de şüphesiz çocuklar üzerinde görülebilir. Bu sebeple “Göç ve Çocuklar” başlığının ayrıca açılması gerekmektedir. Türkiye “açık kapı” politikasının da etkisiyle, bu yoğun göç karşısında birçok sorunla baş başa kalmasına rağmen bunlardan en önemlilerinden biri Suriye’den göç eden çocukların entegrasyonu ve eğitim hayatlarına devam edebilmeleriydi. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinde çocuk kavramı “*daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her İnsan çocuk sayılır*” şeklinde tanımlanmıştır (www.unicef.org, 2021). Bu tanım çerçevesinde Türkiye’de kayıtlı halde bulunan mülteci çocuk sayısı 1.77 milyondur ki bu sayı tüm mülteciler arasında yaklaşık yüzde 47’ lik bir oranı temsil etmektedir (Mülteciler, 2022).

Suriye’den göç eden gerek çocuklar gerekse ailelerinin ilk ihtiyaçları elbette can güvenliği, gıda, barınma, giyecek, temel ihtiyaç malzemeleri gibi, Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisindeki alt basamakları temsil etmektedir. Ancak kalınacak süre uzadıkça, işin sosyo-kültürel boyutuna verilen önem de artmaya başlamıştır. Bu durum şüphesiz hem aileler hem de çocuklar adına atılması gereken önemli adımlar demektir. Çünkü toplumla entegrasyonu sağlanmamış göçmenler ve yerliler arasında oluşan sorunlar ciddi boyutlara ulaşmaktadır. Entegrasyonu tamamlanamamış çocuklar için eğitim politikalarının iyi güdülmemesi ilerleyen süreçlerde çalışılacak işler- kurulacak bağlar- sosyal düzen bağlamında birçok sorunu beraberinde getirecektir (Şimşek, 2019: 179).

Çocukların hem entegrasyonu açısından hem de geleceğini güvence altına alabilmesi için ihtiyaç duyduğu en temel olgu, eğitimidir. Bu anlamda sosyal hayata uyum konusunda mülteci çocukların eğitim problemlerinin acilen çözülmesi gerekmektedir. Mülteci çocukların ülke vatandaşı olan çocuklara oranla birçok konuda dezavantajlı oldukları açıktır. Bunun en büyük nedeni elbette ki çocukların gerek sosyal gerekse ekonomik olarak ülke yerlileri ile aralarındaki farktan kaynaklanmaktadır (Emin, 2019: 8). Başta dil problemi olmak üzere, kültür farkları, gelenek farkları ve bunun dışındaki ekonomik farklar çocukların ciddi problemlerle karşılaşmalarına neden olmaktadır. Türkiye’de yapılan araştırmalarda Suriye’li mültecilerin işgücü piyasalarına, sağlık hakkına ve eğitim hakkına erişim noktasında çok önemli/başarılı adımlar atıldığı da ayrıca belirtilmelidir. Bu anlamda uzun vadeli politikalar sayesinde entegrasyon adına olumlu adımlar atılabileceği de açıktır.

Suriye’li çocukların savaş öncesi eğitim durumlarına bakıldığında, ilkokula gidenlerin oranı yüzde 99 ortaokula gidenlerin oranının ise yüzde 82 olduğu ortaya çıkmıştır. Bu oran diğer Arap ülkelerine bakıldığında Suriye’de okullaşmaya ne kadar önem verildiğini de ortaya koymaktadır. Suriye’li vatandaşların eğitime verdikleri önem doğrultusunda Türkiye’de de gerekli önlemler alınmaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. Nitekim kayıt sorunu olmayan resmen göç eden ailelerde okullaşma oranı konusunda herhangi bir sorunla karşılaşmamıştır. Örneğin; Türkiye’ye göç eden çocukların kamplarda kalanları adına okullaşma sorunu neredeyse yoktur. Nitekim kamplarda kalan çocukların yüzde 90’ı okullaşmıştır. Ancak diğer açıdan bakıldığında okul çağındaki çocuklardan kamplarda kalanlar sadece yüzde 13’tür. Genel duruma bakıldığında 2014-2015 yılları arasında okula kayıt yaptıran çocukların oranı sadece yüzde 25’e denk gelmektedir (Human Rights Watch, 2015: 10-15). Bu durum kamp dışında kalan çocukların aslında eğitimlerinin kontrol altına alınmasındaki zorluğu da ortaya çıkarmaktadır.

“Ekim 2015 itibarıyla, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin (UNCHR) tahminleri doğrultusunda Türkiye’deki 5-17 yaş arasındaki Suriyeli mülteci çocuk nüfusu yaklaşık 708 bindir... Bunların yüzde 10’u okul öncesi, yüzde 35’i ilkokul, yüzde 27’si ortaokul ve yüzde 28’i ise lise çağındadır” (Emin, 2016: 15). Bu durum çocukların eğitimi konusundaki ihtiyacı kuvvetli bir biçimde kanıtlamaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi her ne kadar kamplarda yaşayan çocuklarda bu durum çözülmüş olsa bile diğer çocuklar için bu durum hala ciddiyetini korumaktadır. Suriye’li “misafirlerin” ülkede kaldıkları süre uzadıkça eğitim konusunda çok daha ciddi adımların atılması zorunlu hale gelmiştir. Özellikle dil eğitimine yatkın küçük yaşta çocukların Türkçe bilmeleri Türkiye’de yaşayan çocuklarla beraber eğitim almalarının yolunu açmıştır. Bunun sağlanabilmesi gerek kısa vadede gerekse uzun vadede Suriye’li çocukların Türk toplumuna entegrasyonunu sağlayacak ve dışlamanın/dışlanmanın önlenmesine katkı sağlayacaktır (Kızıl & Dönmez, 2017: 219).

Sonuç

Yapılan bu çalışmada Suriye’den Türkiye’ye göç ve göçün etkilerine değinilmeye çalışılmıştır. Göç gerek toplumlari gerekse bireyleri derinden etkileyen bir toplumsal olaydır. Göçün toplumlari ve bireyleri bu kadar derinden etkilemesinin temel nedeni bazen geçici ve fakat genellikle kalıcı olarak yer değiştirmeleridir. Bu yer değiştirme toplumlari ve bireylerin gelenekleri, görenekleri, en önemlisi de toplumsal hafızaları/kollektif bellekleri derinden etkilemesinden kaynaklanmaktadır. Türkiye bulunduğu konum itibarıyla tarih boyunca göç noktalarının tam ortasında olmuştur. Bu

anlamda Anadolu coğrafyası için göç olayı yeni bir deneyim değildir. Gerek 1800'lü yılların sonunda başlayan ve 1989 Bulgaristan göçüne kadar devam eden Balkan göçleri gerekse farklı coğrafyalardan tarih boyu aldığı göçler nedeniyle göç konusunda oldukça deneyimli topraklardır. Ancak bununla beraber 2011 yılında Arap Baharı'nın etkisiyle oluşan yoğun Suriye göçü nedeniyle Türkiye alışık olduğu göç deneyimine oldukça "hazırlıksız" yakalanmıştır. Başlangıçta misafirlik olarak başlayan bu sürecin zamanla kalıcı hale gelmesiyle beraber yetişkinler ve özellikle göçmen çocuklar açısından birçok uyum sorununu beraberinde getirmiştir.

Kaynakça

- Akkayan, T. (1979). *Göç ve değişme*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Artan, T. & Arıcı, A. (2017). İstanbul'da yaşayan geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yönelik sosyal hizmet uygulamalarının değerlendirilmesi. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 1(1). 1-21.
- Chambers, L. (2014). *Göç, kültür, kimlik*. Ayrıntı Yayınları.
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 67-91.
- Çevik Aköz, S. (2016). Suriye'den Türkiye'ye göçün etkileri. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi (GÜSBD)*, 5(2), 80-83.
- Dural, A. B. & Eseler, B. (2016). Rumeli göçmenlerinin siyasal katılımı ve davranışları Bayrampaşa ilçesi örneği. *SOBİDER Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6). 74-84.
- Emin, M.N. (2019). *Geleceğin inşası: Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi*. SETA Yayınları.
- Emin, M.N. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi: temel eğitim politikaları*. SETA Yayınları.
- Erdoğan, M. (2017). Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çerçevesi. <https://mmuraterdogan.files.wordpress.com/2016/06/suriyeliler-barometresi-yc3b6neticic3b6zeti.pdf>
- Ekici, S. & Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9). 9-22.
- Es, M. & Ateş, H. (2010). Kent yönetimi kentleşme ve göç: sorunlar ve çözüm önerileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 0 (48). 206-248.
- Eseler, B. & Karanuh, Z.D. (2019). Kent güvenliği bağlamında Suriyeli sığınmacılar, 13. *Kamu Yönetimi Sempozyumu Tam Bildiri Kitabı*, (Der. Ali Fuat Gökçe, Uğur Ülger, Seda

- Kulu, Muhammed Aksu). 1022- 1032. https://www.nobelyayin.com/kitap_bilgileri/dosyalar/kamu_yonetimi_sempozyumu.pdf,
- Geleceğimi Hayal Etmeye Çalıştığımda Hiçbir Şey Göremiyorum. (13 Aralık 2020). <https://www.hrw.org/tr/report/2015/11/09/282910>, (Erişim 13.12.2020).
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (4 Ocak 2021). Göç İstatistikleri. <https://www.goc.gov.tr/turkiye-de-gecici-koruma>.
- Güleç, C. (2015). Avrupa Birliği’nin göç politikaları ve Türkiye yansımaları. *TESAM Akademi Dergisi*, 2/2, 181-100.
- Günay, E., Atılğan, D. & Serin, E. (2017). Dünya’da ve Türkiye’de göç yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF Dergisi*, 37-60.
- Kap, D. (2014). Suriyeli mülteciler: Türkiye’nin müstakbel vatandaşları. *Akademik Perspektif*. 30,30-35.
- Karpat, K. (2015). Önsöz. İçinde, Der. Murat Erdoğan, Ayhan Kaya. *Türkiye’nin göç tarihi: 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye’ye göçler kitabı*. (Xxii-Xl). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kızıl, Ö. & Dönmez C. (2017). Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılara sağlanan eğitim hizmetleri ve sosyal bilgiler eğitimi bağlamında bazı sorunların değerlendirilmesi. *IJETSAR (International Journal Of Education Technology and Scientific Researches)*, 4, 207-239.
- Mülteciler Derneği. (03.01.2020). *Göç yaşayan çocuklarda görülebilecek psiko-sosyal problemler ve başa çıkma yolları*. <https://muletciler.org.tr/goc-yasayan-cocuklarda-gorulebilecek-psiko-sosyal-problemler-ve-basa-cikma-yollari> .
- Şahin, K. & Koç, M. (2020). Göç ve çocuk Türkiye özelinde Suriye örneği. *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü*, 14.02.2021 tarihinde <https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/goc-ve-cocuk-turkiye-ozelinde-suriye-ornegi> adresinden erişildi.
- Şimşek, D. (2019). Türkiye’de Suriyeli mülteci entegrasyonu: zorluklar ve olanakları. *Ekonomi, Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 172-187.
- Şimşek, D. (2018). Mülteci entegrasyonu, göç politikaları ve sosyal sınıf: Türkiye’deki Suriyeli mülteciler örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(40), 367-392.
- TDK Göç Tanımı. (03.02.2021). <https://kelimeler.gen.tr/goc-nedir-ne-demek-134198#:~:text=a.%201.,Ayverdi>.

- Tunca H.Ö. & Karadağ, A. (2018). Suriye'den Türkiye'ye göç: tehditler ve fırsatlar. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*. 28/2, 47-68.
- Tunç, A.Ş. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. *TESAM Akademi Dergisi*, 2/2, 29-63.
- Türkiye'de Geçici Koruma. (01.02.2021).
<https://www.goc.gov.tr/turkiye-de-gecici-koruma>
- UNICEF Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. (04.01.2021).
<https://www.unicef.org/turkey/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme>.